

6 Şubat Depremleri Sonrası Karanlık (Dark) Turizm Adıyaman İçin Kurtarıcı Olabilir mi? (Can Dark Tourism Be a Salvaging Factor for Adıyaman After the February 6 Earthquakes?)*

* Sultan UZUT^a, Serhat HARMAN^b

^a Mardin Artuklu University, Graduate School of Education, PhD Program in Tourism Management, Mardin/Türkiye

^b Mardin Artuklu University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Guidance, Mardin/Türkiye

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 24.02.2025

Kabul Tarihi: 27.05.2025

Anahtar Kelimeler

Adıyaman

Deprem

Karanlık (Dark) turizm

Öz

6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye’de meydana gelen ve asrın felaketi olarak nitelendirilen depremler, 11 ilde ciddi can ve mal kayıplarına yol açmıştır. Depremlerden etkilenen iller arasında Adıyaman da yer almaktadır. Depremler öncesinde, GAP turları kapsamında turistik bir destinasyon olarak değerlendirilen Adıyaman, sahip olduğu tarihi, kültürel ve dini değerler ile ziyaretçi talebi görmekteydi. Yaşanan felaketin ardından ekonomik ve sosyal anlamda çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalan ilde, turistik talep yönünden de belirgin bir düşüş yaşanmıştır. Mevcut turizm potansiyelinin çeşitlendirilerek ekonomik ve sosyal toparlanma sürecine katkı sağlayabileceği düşüncesinden hareketle gerçekleştirilen çalışmanın temel amacı, deprem felaketi sonrası karanlık (dark) turizmin Adıyaman için bir çıkış noktası olup olamayacağını irdelemektir. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılarak, depremler nedeniyle meydana gelen yıkım ve kayıpların karanlık turizm arzı kapsamında, toparlanma sürecine etkisi değerlendirilmektedir. Ayrıca, karanlık turizm çerçevesinde, il özelinde olası arz unsurlarının etkin sunumu konusunda paydaşlara yönelik öneriler geliştirilmektedir.

Keywords

Adıyaman

Earthquake

Dark tourism

Makalenin Türü

Kavramsal Makale

Abstract

On February 6, 2023, the earthquakes that struck Turkey, described as the disaster of the century, caused serious loss of life and property in 11 provinces. Adıyaman is also among the provinces affected by earthquakes. Before the earthquakes, Adıyaman was considered as a touristic destination within the scope of GAP tours and was in demand for visitors due to its historical, cultural and religious values. In the aftermath of the disaster, the province faced various economic and social difficulties and experienced a significant decline in touristic demand. Based on the idea that diversifying the existing tourism potential can contribute to the economic and social recovery process, the main purpose of the study is to examine whether dark tourism can be a starting point for Adıyaman after the earthquake disaster. In the study, using document analysis technique, one of the qualitative research methods, the impact of the destruction and losses caused by earthquakes on the recovery process within the scope of dark tourism supply is evaluated. In addition, within the framework of dark tourism, recommendations are developed for stakeholders on the effective presentation of possible supply elements in the province.

* Sorumlu Yazar

E-posta: uzutsultan@gmail.com (S. Uzut)

Bu makale Prof. Dr. Serhat Harman’ın danışmanlığında Sultan Uzut’un Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’ne bağlı ** “Turistik Destinasyonların Felaket Sonrası Toparlanma Sürecine Turist ve Turizm Paydaşları Yönlü Bakış: Adıyaman’da Yapılan Bir Araştırma” isimli doktora tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Depremler, tsunamiler, seller, orman yangınları, tropikal fırtınalar, kuraklıklar ve aşırı sıcaklık dalgaları tarih boyunca varlığını sürdüren afet olguları arasında yer almıştır (Rosselló, Becken & Santana-Gallego, 2020). Afet ve felaketler, doğal ya da insan kaynaklı süreçler sonucu ortaya çıkan çeşitli tehlikeleri içermektedir. Her iki durumda da, bu olaylar bir devletin, toplumsal yapının, ekosistemin veya turizm gibi yerleşik bir sistemin sürdürülebilirliğini ciddi şekilde tehdit etmektedir (Ritchie, 2008). Turizm, sektöre doğrudan bağlı olmayan dışsal faktörler de dahil olmak üzere çeşitli dinamikler tarafından şekillenir. Doğal felaketler ve beklenmedik olaylar, bu tür faktörlere örnek teşkil etmektedir. Bu olaylar, toplumsal ve bireysel düzeyde önemli etkiler yaratmakta, dolayısıyla turizm akışlarını önemli ölçüde değiştirebilmektedir (Rosselló et al., 2020).

Yaşanan doğal afetler ve ani gelişen olaylar, bireyler ve toplum üzerinde farklı düzeyde etkiler yaratmakla birlikte, küresel ölçekte ve ekonomik açıdan büyük öneme sahip bir sektör olan turizm hareketliliğini (Zhang, Seyler, Di, Wang & Tang, 2021) belirgin şekilde değiştirebilmektedir (Rosselló et al., 2020). Çünkü bu tür durumlara karşı tam anlamıyla korunaklı olan hiçbir turistik destinasyon bulunmamaktadır. Bu bağlamda, turizmin, doğal afetlerin neden olduğu krizlere maruz kalan kırılğan bir sektör olduğu, özellikle depremlerin turizm sektörü için önemli zorluklar teşkil ettiği düşünülmektedir (Ghimire, 2016).

Afet ve felaket olayları, turistik hareketliliği farklı seviyelerde etkileyebilmektedir. Her ne kadar bazı durumlarda olumlu etkiler gözlemlense bile, genellikle afet ve felaket olarak nitelendirilen durumlar, turizmde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Rosselló et al., 2020). Herhangi bir afet ya da felaket durumunda, özellikle turizm talebinin birçok boyutu olumsuz etkilenebilmektedir (Huang & Min, 2002; Putra & Hitchcock, 2006; Rucińska & Lechowicz, 2014). Bu etkiler arasında; turist sayısındaki azalma, iş gücü kayıpları, özel sektör kârlarında düşüş, kamu gelirlerinde gerileme ve nihayetinde yeni yatırımların durması sayılabilir (Huang, Tseng & Petrick, 2008). Jin, Qu & Bao (2019) ise, diğer turistik motivasyon faktörleri sabit kaldığında, destinasyona dair korku veya sosyal baskı ortadan kalktığı takdirde, potansiyel kaynak pazarın hızlı bir şekilde toparlanacağını belirtmektedirler. Çalışma, çoğu turistin afet sonrası destinasyonlara ilgisinin sadece geçici bir süreliğine azaldığını, sonrasında yeniden eski seviyelere ulaştığını göstermektedir. Benzer şekilde Chan, Nozu & Zhou (2022), afet sonrası bir destinasyonun canlandırılmasının mümkün olduğunu, canlanmanın her zaman afet öncesi duruma geri dönmeyi ifade etmediğini belirtmektedirler.

Bir destinasyonun doğal afet sonrası toparlanma süreci, birçok değişkene bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle, etkili bir afet yönetim stratejisinin oluşturulması kadar, geçmişte büyük ölçekli afetler yaşamış ve bu süreçten başarıyla çıkmış destinasyonların deneyimlerinden yararlanmak da son derece kritiktir. Afet sonrası güvenli destinasyon algısının yeniden inşası büyük önem taşırken, kimi zaman afetin kendisi de destinasyona özgün nitelikler kazandırarak, destinasyonun yeniden konumlandırılması ve markalaşması açısından özgün fırsatlar yaratabilmektedir (Liu-Lastres, Mariska, Tan & Ying, 2020). Tehlikeler ve özellikle etkileri hakkında edinilen bilgilerin, insanların dikkatini çektiği (Rosselló et al., 2020), bu noktada, küresel ölçekte kitle iletişim araçlarının etkin olduğu düşünülmektedir. Kitle iletişimi ve pazarlama stratejileri, farklı turizm biçimlerinin evriminde önemli bir rol oynamaktadır. Afet ve felaketlere ilişkin sağlanan bilgiler, hem ev sahibi bölgenin tanıtımını yaparak hem de söz konusu olayı öne çıkararak, eğitsel bir değer de taşır. Aynı zamanda izleyici kitlesinin ilgisini cezbederek, yeni deneyimlere ve gelecekteki seyahatler için potansiyel destinasyonlara yönelik ilham kaynağı olabilmektedir (Rucińska & Lechowicz, 2014).

Ölüm, acı ve felaketler, turistik kapsamda çağdaş turizm ortamının giderek daha belirgin bir unsuru olarak, gerçek veya yeniden kurgulanmış ölüm sahnelerini deneyimlemek isteyen turistler için potansiyel manevi yolculuklar sunar hale gelmiştir. Bu doğrultuda, oldukça güçlü bir duygusal çağrışım barındıran “karanlık (dark) turizm” kavramı literatürde kendine yer bulmuş ve akademik tartışmaların yanı sıra medyada da önemli bir konu başlığı haline gelmiştir (Stone, 2006). Karanlık turizm mekanlarıyla, bireysel ya da kitlesel, doğal nedenlere bağlı ya da şiddet içerikli ölümler gibi farklı ölüm biçimleriyle bağlantılı yerler ifade edilmektedir (Sharpley, 2006). Doğal afetlerin gerçekleştiği bölgeler, yeni turistik cazibe merkezleri haline gelerek karanlık turizm destinasyonlarına dönüşebilmektedir (Rucińska, 2016).

Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen ve 11 ili etkileyen depremler büyük can ve mal kayıplarına sebep olmuştur. Felaketi yaşayan illerin en kısa sürede toparlanabilmesi adına hızlı ve sağlam çözüm yollarına başvurulması önem arz etmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen çalışmada, 6 Şubat depremleri öncesi kültür ve inanç turizminde aktif rol oynayan (Ukav, 2014) ve UNESCO Dünya Miras Listesi’nde yer alan Adıyaman (kvmgm.ktb.gov.tr) için, yaşanan deprem felaketi sonrası, karanlık turizmin ekonomik ve sosyal kalkınmada kurtarıcı bir rol üstlenip üstlenemeyeceğinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu amaç çerçevesinde, deprem sonrası gerçekleşen yıkım ve ölümlerle ortaya çıkan karanlık unsurlar doğrultusunda, ilde karanlık turizmin ön plana çıkarılmasının, toparlanma sürecinde etkili olup olamayacağı belirlenmesine çalışılmaktadır. Ayrıca karanlık arz sunumuna dair, ilde bulunan paydaşlara önerilerde bulunmaktadır. Dünya genelinde pek çok ülke ve destinasyon, karanlık turizm kavramından yararlanarak bu turizm türünü ekonomik ve kültürel bir fırsata dönüştürmektedir (Hyde & Harman, 2011; Ariawan & Ahmat, 2020). Gerçekleştirilen çalışma, benzer felaketi yaşayan destinasyonlarda olduğu gibi, Adıyaman için de karanlık turizmin ön plana çıkarılmasının, felaket sonrası toparlanma sürecine olumlu etkilerde bulunabileceği düşüncesinden dolayı önem arz etmektedir. İl özelinde, bu doğrultuda gerçekleştirilen herhangi bir çalışmaya literatürde rastlanmamış olması ise çalışmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır.

Kavramsal ve Teorik Çerçeve

Doğal Afetler ve Deprem

Doğal afetler, tarihsel olarak insan yaşamı ve altyapı üzerinde önemli bir tehdit oluşturmuş, geniş çapta tahribat ve kayıplara sebep olmuştur (Cappelli, Costantini & Consoli, 2021; Krichen, Abdalzafer, Elwekeil & Fouda, 2024). Son birkaç on yıl içinde, iklim değişikliğiyle bağlantılı olarak doğal afetlerin sıklığı belirgin şekilde artmakta ve küresel çapta büyük bir meydan okumaya sebep olmaktadır (Khurana, Mugabe & Etienne, 2022). Doğal afetlerin tetikleyicisi olan doğal süreçler veya tehlikeler; jeofizik, hidrolojik, meteorolojik, klimatolojik, biyolojik ve dünya dışı olmak üzere altı kategoride sınıflandırılmaktadır. Doğal tehlikeler, doğal süreçlerden kaynaklanmakla birlikte, toplumu etkiledikleri ve toplumsal düzeni bozarak insan yaşamında veya maddi varlıklarda kayıplara yol açtıkları durumlarda afet olarak nitelendirilmektedir. Tehlikeye maruz kalma düzeyi ve toplumsal kırılma, afetin şiddetiyle doğru orantılıyken, topluluğun müdahale kapasitesi ile ters orantılı olmaktadır (Chaudhary & Piracha, 2021).

Doğal afetlerden sayılan depremler, seller, hortumlar, fırtınalar, volkanik püskürmeler ve heyelanların gerçekleşmesi sonucu, asırlardır yeryüzünün şekli değişmektedir (Chaudhary & Piracha, 2021). Depremler, zeminin sallanmasına ve yer değiştirmesine yol açar. Bu doğa olayı, altyapıyı, yapıları ve konutları ciddi şekilde tahrip edebilmekte ve aynı zamanda insan yaşamını tehdit etmektedir (Krichen et al., 2024). Depremin yeryüzünde oluşturduğu etkiler, depremin şiddeti olarak adlandırılır (İşçi, 2008). Depremlerin şiddeti, 1 ile 10 arasında değişen

bir yelpazede, Richter ölçeğiyle ölçölür. Depremiñ şiddeti arttıkça, güç ve yıkıcılığı da yükselmektedir (Krichen et al., 2024). Depremler, oluşum mekanizmalarına göre farklı türlere ayrılmaktadır. Dünya genelinde meydana gelen depremlerin büyük bir kısmı, levha hareketleri sonucunda oluşan tektonik depremler olarak sınıflandırılmaktadır ve depremlerin yaklaşık %90'ı bu gruba dahildir. İkinci tür depremler ise volkanik depremlerdir (İşçi, 2008).

Deprem ve Karanlık (Dark) Turizm İlişkisi

“Karanlık turizm” terimi, 1996 yılında, felaket, acı ve ölüm gibi trajik olaylarla özdeşleşen yerlere yapılan seyahatleri tanımlamak amacıyla ortaya çıkmış bir kavramdır (McDaniel, 2019). Karanlık turizm, ölümle ilgili bir ilgi ya da merakla yönlendirilen ve ölümle bağlantılı olan yerlere yapılan seyahatleri ifade etmektedir. Bu yerler bireysel, toplu, şiddetli, doğal, zamansız gibi biçimlerde gerçekleşen ölümlerle ilişkilendirilen alanlar olabilmektedir (Sharpley, 2006). Karanlık mekanları ziyaret etme arzusu yeni bir olgu değildir ve tarih boyunca farklı coğrafyalardan gelen ziyaretçileri cezbetmiştir (Smith & Croy, 2006). Çünkü bu tür yerler, küresel anlamda önemli olup, yaşayan bellekte iz bırakan olaylardan oluşmaktadır (Ryan, 2006).

Durumun farkındalığıyla, geçmişten günümüze karanlık turizm markasını kullanan birçok ülke ve destinasyon bulunmaktadır (Ariawan & Ahmat, 2020). Antik Yunan ve Roma dönemlerinde, Mısır piramitleri ölü firavunların mezarları olmaları nedeniyle çekici bulunurken, Pompei felaketle bütünleşmiş bir antik karanlık turizm örneği olarak öne çıkmıştır. Hawaii'deki Pearl Harbor (Min, Yang & Thapa-Magar, 2021) ve New York City'deki 11 Eylül terör saldırılarının gerçekleştiği Ground Zero ise, hem bireysel hem de kamusal anma işlevi görürken aynı zamanda karanlık turizmin önemli cazibe merkezleri olarak değerlendirilmektedir (Smith & Croy, 2006).

Turizm, rekabet avantajı sağlamak ve bölgesel kalkınmayı teşvik etmek adına önemli bir araçtır. Fakat, destinasyonların kontrolü dışında gerçekleşen afet ve felaketler, turistik çekiciliği ciddi şekilde tehdit edebilmektedir (Estevão & Costa, 2020). Örneğin, 21 Eylül 1999'da Tayvan'ı vuran 7.3 büyüklüğündeki deprem, Tayvan'ın turizm sektörünü ağır şekilde sarsmış ve en büyük olumsuz etki, uluslararası turizm alanında hissedilmiştir (Huang & Min, 2002).

Felaket sonrası olası olumsuz sonuçların farkındalığı ve yönetimsel bir bakış açısıyla, karar organizmalarının etik değerler doğrultusunda ve otantikliği dikkate alarak destinasyonu en iyi nasıl yöneteceklerini anlamaları ve bu doğrultuda karanlık arzı sunmaları gerekmektedir (Coats & Ferguson, 2013). Nepal'de turizmin başlıca ekonomik sektörlerden biri olduğu göz önüne alındığında, 2015 yılında meydana gelen depremin ardından zarar gören kültürel miras alanları, anıtlar ve müzeler yeniden yapılandırılarak karanlık turizm unsuru haline getirilmiş ve turizm pazarında değerlendirilmeye başlanmıştır (Min et al., 2021).

Benzer şekilde, 2008 yılındaki büyük Wenchuan depremi sonrası karanlık turizm arzı haline dönüştürülen destinasyonun, anma yükümlülüğü merakla karışan ziyaretçiler tarafından ziyaret edildiği görülmüştür (Tang, 2014). Bu bağlamda Coats & Ferguson (2013), 22 Şubat 2011'de, Yeni Zelanda'nın Christchurch şehrinde meydana gelen yıkıcı depremde, binaların ve işletmelerin tahribata uğradığı ya da yok olduğunu, 185 kişinin öldüğünü belirtmektedirler. Christchurch, turizm açısından önemli bir merkezdir ve pek çok turistik cazibe merkezi tamamen yok olmuştur. Ancak, felaketin ardından hem yerel halk hem de turistler, çeşitli nedenlerle bu yıkım alanlarıyla etkileşime girme isteği duymuştur. Bu etkileşim, ölümle yüzleşme, kabul ve yas tutma sürecini desteklerken, aynı zamanda ziyaretçilere felaketi daha iyi anlamaları ve kaybedilen hayatları anma fırsatı sunmuştur.

Zhang (2021) doğal afet bağlamındaki karanlık turizmin, ziyaretçilere insanın doğadaki rolünü daha derinlemesine keşfetme ve toplumsal kaderi yeniden anlamlandırma fırsatı tanıdığını belirtmektedir. Bu sürecin, ziyaretçilerin geçmişte yaşanan felaketlerle yüzleşmelerini, duygusal sıkıntıyı işleyerek kendilerini daha iyi anlamalarını ve olası gelecekteki felaket durumlarında nasıl tepki vereceklerine dair içsel bir farkındalık geliştirmelerini sağlayabileceğini de savunmaktadır. Son yıllarda özellikle, deprem, tsunami ve volkanik patlama gibi afetlerle bağlantılı çeşitli anıt alanları inşa edilmiş ve büyük depremlerin merkez üsleri belirgin hale getirilmiştir. Örneğin, 1906 Büyük San Francisco Depremi'nin ardından Amerika'da San Francisco İtfaiye Müzesi, 1995 Kobe Depremi sonrası Japonya'daki Hokudan Deprem Anıtı Parkı, 2008 Wenchuan Depremi'nin ardından Çin'deki Wenchuan Deprem Anıtı Müzesi ve 2004 Sumatra-Andaman Depremi ve Tsunami'sinin ardından Tayland'daki Baan Nam Khem Anıt Parkı, bu tür alanlara örnek teşkil etmektedir (Tang, 2018).

Bahsi geçen çalışmalardan anlaşılabilceği üzere, doğal afetler sonucu ortaya çıkan karanlık unsurların, afet sonrası iyileşme süreçlerine katkıda bulunmak amacıyla, sistematik müdahaleler ve yönlendirmelerle şekillendirilebileceği, uygun pazarlama ve satış teknikleri ile karanlık turizm arzı haline getirilebileceği söylenebilmektedir. Kriz, afet ve felaket süreçlerinin etkin biçimde planlanması ve yönetilmesi, kurum içi ve kurumlar arası düzeyde çok sayıda paydaş arasında koordineli bir işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Bu tür olağanüstü durumlarda, sektöre yön veren paydaşları hem kurumsal hem de destinasyon ölçeğinde bir araya getirebilecek nitelikte stratejik liderliğe duyulan ihtiyaç, kritik bir önem arz etmektedir (Ritchie, 2004). Bir kriz sonrasında ortaya çıkan kaos ve karmaşa, örgütlerin öğrenme süreçleri ile kurumsal adaptasyon mekanizmaları gibi temel kuramsal tartışmaları su yüzüne çıkarmaktadır. Bu durum, özellikle kriz sonrası dönemde örgütlerin bilgi edinme, deneyimden çıkarım yapma ve çevresel değişkenlere stratejik yanıt geliştirme kapasitelerini yeniden değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır (Scott, Laws & Prideaux, 2008). Bu noktada paydaşlar, karanlık turizmi, sürdürülebilir afet iyileşmesini teşvik eden bir araç olarak kullanma potansiyeline sahiptir (Zhang, 2021).

Doğal afet sonrası bölgelerde düzenlenen turizm faaliyetleri, yalnızca eğitimsel, duyuşal ve duyuşal deneyimleri sunmakla kalmayıp, ziyaretçilere anlamlı yansımalar ve sosyal bağlar kurma fırsatları da sağlayarak, bireylerin psikolojik iyilik hali ve toplumların afet sonrası dayanıklılığının artırılmasına önemli ölçüde katkı sunabilmelidir (Zhang, 2021). Bu bağlamda, afet sonrası turizmin yalnızca bir geçim kaynağı sağlama aracı olarak değil, aynı zamanda daha iyisini inşa etme düşüncesiyle uyumlu biçimde, toplumsal ve yapısal dayanıklılığı güçlendiren bir mekanizma olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Liu-Lastres, Mariska, Tan & Ying, 2020). Paydaşlar tarafından gerçekleştirilecek karanlık turizm faaliyetlerinde, dikkate alınması gereken bu unsurların destinasyon pazarlama çabalarının temelinde oturtularak hareket edilmesi gerektiği söylenebilir. Karanlık turizm bölgelerinde yürütülen pazarlama faaliyetleri, hem yapısal karmaşıklık hem de etik hassasiyetler açısından önemli zorluklar barındırmaktadır. Bu alanlarda sunulan açık ticari yönelimler ve ticarileştirilmiş uygulamalar, mekanların eğitsel ve anımsatıcı işlevlerini zayıflatma riski taşır. Özellikle travmatik tarihi olaylarla ilişkilendirilen destinasyonlarda, bağlamdan kopuk ve yalnızca tüketime yönelik mal ve hizmet sunumundan kaçınılması, alanın saygınlığı ve amaçlanan etik yaklaşım açısından kritik bir gerekliliktir (Brown, 2013). Bu bağlamda Seaton (2009), karanlık destinasyonların ticarileştirilme düzeyi, kimin kazanç sağlaması gerektiği, bunun hangi düzeyde kabul edilebilir olduğu ve ticarileştirmenin alan üzerindeki etkilerinin pazarlama faaliyetleri öncesinde ele alınması gerekliliğini belirterek, destinasyon üzerinde olumsuz bir etki yaratmayacak şekilde pazarlama faaliyetlerinin yönetilmesini savunmaktadır.

6 Şubat Depremleri ve Adıyaman Turizmine Etkileri

Türkiye, birden fazla aktif tektonik plakanın kesişim noktasında bulunur ve bu nedenle yüksek sismik aktiviteye sahip ülkeler arasında yer alır (Ivanov & Chow, 2023). Türkiye'de gerçekleşen afetlerin büyük bir kısmı jeolojik ve hidrolojik kökenlidir. Meydana gelen afetlerin yaklaşık %70'i depremler ve taşkınlar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Depremler neden oldukları fiziksel yıkım ve can kayıpları açısından diğer afet türlerini %65 gibi belirgin bir oranla geride bırakmaktadır (TMMOB, Temmuz 2023). Çünkü Türkiye, tektonik yapısı nedeniyle yıkıcı etkiler doğurabilecek yüksek şiddette depremler üretebilen aktif fay hatları üzerinde konumlanmış bir deprem bölgesidir. Bu jeolojik özelliği, ülkeyi sürekli bir deprem riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Depremlerin meydana gelme zamanı ve yeri ile ilgili belirsizlik ise, insanların bu tür doğal afetlere konutlarında veya iş ortamlarında yakalanma olasılığını önemli ölçüde artırmakta ve risk düzeyini yükseltmektedir (Aral & Tunç, 2021).

İstatistiklere göre, Türkiye'de her yıl ortalama olarak büyüklüğü 6.0'ın üzerinde 1 deprem, 5.0 ile 6.0 arasında 25 deprem ve 4.0 ile 5.0 arasında 200 deprem meydana gelmektedir (AFAD, 2023). Türkiye'nin neredeyse her bölgesinde meydana gelebilen depremler, ağırlıklı olarak Kuzey Anadolu Fayı ve Doğu Anadolu Fayı boyunca görülmektedir (Apuhan, 2020). 2000'li yıllar itibarıyla Doğu Anadolu Fay Hattında (DAF) sırasıyla; 01.05.2003 Bingöl (6.3), 14.03.2005 Karlıova (Bingöl) (5.8), 21.02.2007 Doğanyol (Malatya) (5.7), 08.03.2010 Kovancılar (Elâzığ) (6.1), 24.01.2020 Sivrice (Elâzığ) (6.8), 14.06.2020 Karlıova (Bingöl) (5.7) hasar yapıcı depremleri meydana gelmiştir (AFAD, 2023). 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'de meydana gelen 7.7 ve 7.6 büyüklüklerindeki depremler dahil olmak üzere, 2000- 2025 yılları arasında gerçekleşen en yüksek deprem sayısı, 74232 ile 2023 yılında gerçekleşmiştir (deprem.afad.gov.tr).

Türkiye'de 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen ve 11 ili şiddetli şekilde etkileyerek (tmmob.org.tr) yüzyılın felaketi olarak nitelendirilen depremler (Işık, Avcil, Arkan, Büyüksaraç, İzol & Topalan, 2023), 53 bin 537 kişinin ölümü, 107 bin 213 kişinin yaralanmasına (icisleri.gov.tr) sebep olmuştur. Bu veriler, 1939 Erzincan Depremi ve 1999 Kocaeli Depremi gibi ülkemizde bu yüzyılda meydana gelen en büyük depremlerde yaşanan kayıplardan fazladır (AFAD, 2023). Bahsi geçen depremlerde yüksek oranda can ve mal kaybına uğrayan Adıyaman ilinde ise 8 bin 387 kişi hayatını kaybetmiştir (adiyaman.edu.tr).

6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen depremlerde yüksek şiddette etkilenen 11 il arasında yer alan (tyap.net) ve XIX. Yüzyılda "Hısnımansûr" günümüzde ise "Adıyaman" olarak adlandırılan (Arslan, 2010) il, Türkiye'nin Güney Doğu Anadolu bölgesinde yer almaktadır (Bayhan, Korkmaz & Olgunoğlu, 2014). İl, doğuda Atatürk Baraj Gölü ve Diyarbakır, batıda Kahramanmaraş, güneyde Atatürk Baraj Gölü ve Şanlıurfa, kuzeyde ise Malatya illeriyle sınır komşusudur (Baran, Lüle & Gökdoğan, 2017). Adıyaman'da genel olarak Güneydoğu Anadolu'nun karasal iklimi etkilidir. Batı bölgelerinde Akdeniz ikliminin geçiş özellikleri hissedilirken, kuzey kesimlerde ise Doğu Anadolu'ya özgü karasal iklim baskındır (Yıldız & Zaman, 2024). İlde tarım ve hayvancılığın yanı sıra su ürünleri üretimi önemli bir yer tutmakta olup, sağladığı istihdam ve üretim miktarıyla dikkat çekmektedir. Su ürünleri yetiştiriciliği, göllerde ağ kafes sistemleri ve karadaki beton havuzlarda yapılmaktadır (Bayhan et al., 2014).

"Bereketli Hilal" olarak anılan bölgede yer alan ilin (adiyaman.ktb.gov.tr 1) tarihi M.Ö. 40.000 yıllarına dayanmaktadır (adiyaman.gov.tr). İl, Osmanlı yönetimine dahil olmadan önce pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır (Arslan, 2010). Bölge üzerinde egemenlik kuran devletler sırasıyla; Hititler, Hurriler, Kummuh, Asurlular, Medler, Persler, Kommagene Krallığı, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Emeviler, Abbasiler,

Selçuklular, Artuklular, Zengîler, Eyyûbîler, Moğollar, Memlûkler, Dulkadiroğulları ve Osmanlı İmparatorluğudur (Taştémir, 1992, akt: Dalmiş, 2022: 406). Osmanlı döneminde, geleneksel aile yapısı, bölgede toplumsal yaşamın temelini oluşturmuştur. Müslüman ve Hristiyan toplulukların bir arada yaşadığı Adıyaman'da, vakıf, medrese ve cami gibi Osmanlı'ya özgü kurumların yanı sıra her iki topluluğa ait eğitim kurumları da aktif bir şekilde faaliyet göstermiştir (Arslan, 2010). Sahip olduğu dini ve kültürel unsurlar doğrultusunda, Adıyaman'da inanç turizmi gerçekleştirilebilmektedir (Arıca, Arıca & Boğan, 2019). Çeşitli etnik kökenlere mensup ve farklı inanç sistemlerine sahip bireylerin karşılıklı etkileşimi, Adıyaman'ın köklü bir mutfak kültürüne ve zengin gastronomik mirasa sahip olmasına da zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda, Adıyaman mutfağı, gastronomi turizmi açısından dikkate değer bir öneme, yüksek bir potansiyele ve geniş bir çeşitliliğe sahip olup, özgün lezzetleriyle önemli bir çekim merkezi konumundadır (Çam, 2023). Adıyaman'da yer alan Gerger Kanyonu, Sugözü Kanyonu, Göksu (Kızılın) Kanyonu, Zey Kanyonu, Cendere Kanyonu ve Değirmençayı Kanyonları da, turizm açısından önemli bir potansiyele sahiptirler (Yıldız & Zaman, 2024).

Kent genelinde, açık hava müzesi niteliğinde değerlendirilebilecek birçok tarihi mekânın korunarak günümüze ulaşmış olması, Adıyaman'a kültür turizmi açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Adıyaman, tarih boyunca Kommagene, Roma, Selçuklu ve Osmanlı gibi çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmış olup, geçmiş medeniyetlere dair pek çok arkeolojik esere sahiptir. Antik dönemlerden günümüze kadar uzanan bu çok katmanlı tarihsel miras, kültür turizmi açısından kıymetli bir zenginlik arz etmektedir Bunun yanı sıra, Emevi, Abbasi, Selçuklu, Anadolu Beylikleri ve Osmanlı dönemlerinden günümüze ulaşan cami, türbe ve külliye, Adıyaman'ın tarihi dokusunu daha da derinleştirmektedir. Farklı medeniyetlerin izlerini taşıyan bu yapılar, şehrin kültürel çeşitliliğini ve tarihî sürekliliğini gözler önüne sermektedir (Güven & Kaygın, 2015). Adıyaman ili, merkez ve ilçelerinde olmak üzere, arkeolojik sit alanları, dini kültürel yapılar, sivil mimari eserleri, askeri yapılar ve doğal sitler olmak üzere toplamda 218 adet tescilli taşınmaz kültür varlığına sahiptir (adiyaman.ktb.gov.tr 3). Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Doğu Toroslar'ın en yüksek zirvelerinden birinde konumlanan Nemrut Dağı ise, Kommagene Kralı I. Antiochos'un (MÖ 69-34) kendi anıt mezarı olarak inşa ettirdiği ve tanrılara adadığı kutsal bir alan niteliği taşımaktadır. Nemrut Dağı Höyüğü, 1986 yılında birinci derece arkeolojik sit alanı olarak tescillenmiş olup, kültürel ve tarihi açıdan büyük bir öneme sahiptir (whc.unesco.org). Nemrut Dağı, 1987 yılında UNESCO Dünya Mirası statüsü kazanmıştır (dosim.ktb.gov.tr).

Zengin tarihi ve kültürel mirasıyla Anadolu'nun önemli şehirlerinden biri olarak öne çıkan Adıyaman, kalesi, ibadet alanları, tarihi ticaret merkezleri, eğitim yapıları ve sivil mimarlık örnekleri gibi değerli unsurlarını 6 Şubat depremlerine kadar başarılı bir şekilde koruyabilmiştir (Sezik, 2024). Gerçekleşen depremler sonrasında ise, ilde bulunan evler, yollar, köprüler, tarihi ve dini yapılar ciddi şekilde zarar görmüştür (Işık et al., 2023). Deprem sonrası yaşanan zorunlu göçler ise, kentin toplumsal kimliği açısından önemli birer öge olan sosyo-kültürel kimlik unsurlarını ciddi şekilde yitirmesine yol açmıştır (Sezik, 2024).

6 Şubat depremleri sonrası yapılar üzerinde gerçekleşen tahribatın etkileri, ilin turizm faaliyetlerine de yansımıştır. 2023 depremleri sonrasında ili ziyaret eden ziyaretçi sayılarında dramatik bir düşüş yaşanmıştır. Aşağıdaki tabloda, 2020-2024 yılları arasında Adıyaman ili Turizm İşletme ve Belediye İşletme Belgeli konaklama tesislerinde konaklayan turist sayıları yer almaktadır.

Tablo 1. 2020- 2024 Yılları Arasında Adıyaman İli Turizm İşletme ve Belediye İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinde Konaklayan Turist Sayıları

YIL	YERLİ TURİST SAYISI	YABANCI TURİST SAYISI	TOPLAM TURİST SAYISI
2020	65012	966	65978
2021	91549	3924	95473
2022	270186	7908	278094
2023	48197	1308	49505
2024	72033	2311	74344

Kaynak: Adıyaman İKTm, 2024

Tablo 1’de görüldüğü üzere, 2020 yılı itibariyle, deprem felaketinin yaşandığı 2023 yılına kadar Adıyaman ili turizm işletme ve belediye belgeli konaklama tesisleri yerli ve yabancı turist sayıları sürekli artış göstermiştir. 6 Şubat depremleriyle birlikte, yerli ve yabancı turist sayılarında düşüş yaşanmıştır. 2024 yılında ise bir önceki yıla göre artış olmasına rağmen, deprem öncesi duruma ulaşılamamış olduğu görülmektedir.

2020- 2024 yılları arasında ilde bulunan tarihi ve turistik ören yerlerinden olan, Nemrut Dağı Tümülüsü, Perre Antik Kenti, Adıyaman Arkeoloji Müzesi, Sofraz Tümülüsü ve Arsemeia Antik Kenti ve Kahta Kalesi’ni ziyaret eden yerli ve yabancı ziyaretçi sayıları ise aşağıdaki tabloda yer almaktadır;

Tablo 2. Adıyaman İli Tarihi ve Turistik Ören Yerleri Yerli ve Yabancı Ziyaretçi Sayıları

YIL	NEMRUT DAĞI TÜRÜLÜSÜ	PERRE ANTİK KENTİ	ADİYAMAN ARKEOLOJİ MÜZESİ	SOFRAZ TÜRÜLÜSÜ	ARSEMEİA ANTİK KENTİ	KAHTA KALESİ	TOPLAM
2020	52885	10793	7430	1020	-	-	72128
2021	164900	15210	5546	1145	15804	-	202605
2022	238471	27456	19985	1327	51656	8219	347114
2023	82802	8863	2164	1310	1128	468	96735
2024	174858	25832	-	812	8908	15702	226112

Kaynak: Adıyaman İKTm, 2024

Tablo 2’de görüldüğü üzere, Nemrut Dağı Tümülüsü, Perre Antik Kenti, Adıyaman Arkeoloji Müzesi, Sofraz Tümülüsü ve Arsemeia Antik Kenti ve Kahta Kalesi’ni ziyaret eden yerli ve yabancı ziyaretçi sayıları 2020- 2023 yılları arasında sürekli artış gösterirken 2023 yılı depremleriyle, bahsi geçen tarihi ve turistik ören yerlerini ziyaret eden kişi sayısı büyük oranda düşüş göstermiştir. 2024 yılı verilerinde ise bir önceki yıla göre artış olmasına rağmen, deprem öncesi sayılara ulaşamadığı görülmektedir.

6 Şubat depremleriyle, Adıyaman ilinde yer alan binalar, sokaklar ve kültürel varlıklar büyük zarar görmüştür (Sezik, 2024). Adıyaman il kültür ve turizm müdürlüğü resmi sayfasında yer alan iki adet Adıyaman rotasında; Nemrut Dağı, Arsemeia, Yeni Kale, Cendere Köprüsü, Karakuş Tümülüsü, Perre Antik Kenti, Eski Besni Örenyeri, Sofraz Tümülüsü, Fırat Nehri Kızılin Kanyonu, Abudeyş Mağarası, Göksü Roma Köprüsü, Turuş Kaya Mezarları yer almaktadır (adiyaman.ktb.gov.tr 2). Adıyaman rotaları içerisinde bulunan tarihi ve turistik mekanlardan, Nemrut Dağı Ören Yeri, Cendere Köprüsü ve Perre Antik Kenti 2023 depremlerinde herhangi bir zarar görmemiştir (aa.com.tr). Karakuş Tümülüsü’nde yer alan ve yaklaşık iki bin yıllık bir geçmişe sahip olan ‘tokalaşma sütunu’ ise devrilmiştir. Yine aynı bölgedeki Eski Kahta Kalesi ciddi boyutta hasar görmüştür. Bununla birlikte, Süryani Kadim Mor Petrus ve Mor Pavlus Kilisesi de ağır yapısal zarar almıştır (iha.com.tr).

Karakuş Tümülsü'ndeki “tokalaşma sütunu”, iki hafta gibi kısa bir sürede restorasyonu tamamlanarak tekrar ziyaretçilere açılmıştır. Eski Kahta Kalesi'nde yürütülen restorasyon çalışmalarında sona yaklaşılmış olup, Mor Petrus Mor Pavlus Kilisesi'nde ise onarım süreci halen devam etmektedir (iha.com.tr). 18. yüzyılda inşa edilen ve 6 Şubat depremlerinde yıkılan Tut Vijne Köprüsü'nün restorasyon çalışmaları ise devam etmektedir (akdenizgercek.com.tr). Şehrin sivil mimari örnekleri arasında yer alan Keleş Konağı, Yusuf Bozat Konağı, Besni Kargalı Konağı ve Tuz Han'ı da hasar gören yerlerdendir (Sezik, 2024). Adıyaman şehir merkezinde bulunan ve tescilli taşınmaz kültür varlığı olan, aynı zamanda inanç turizmi açısından önem arz eden Adıyaman Ulu Cami tamamen yıkılmıştır (kulturportali.gov.tr). Adıyaman Eski Saray Cami, Adıyaman Musalla Cami (Soyluk & Demircan, 2023), Kap Cami, Yeni Pınar Cami, Kurşunlu Cami, İndere Camileri ise hasar almıştır (Sezik, 2024).

Yaşanılan 6 Şubat depremleri yalnızca tarihi, turistik ve kültürel yapılar üzerinde hasar ya da yıkımlara sebep olmamış, hafızalara kazınan toplu ve yüksek sayıda ölümlere de yol açmıştır. İlde toplamda 8327 kişi hayatını kaybetmiştir (adiyaman.edu.tr). İlde bulunan turizm işletme belgeli 7, basit konaklama turizm işletme belgeli 5 otel yıkılmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). Yıkılan otellerden birisi olan, şehrin en büyük oteli Grand İsiyas Otelde, çoğunluğu turist rehberi grubu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden spor müsabakası için gelmiş öğrenci kafilesinden oluşan (wikipedia.org) 72 kişi hayatını kaybetmiştir (bbc.com). Tamamen yıkılan Arsemes Otelde ise 32 kişi ölmüştür (Toker & Unat, 2024). 280 hanelik Yaylakonak (Balyan) Beldesi'nde yalnızca 10 ev sağlam kalırken, 32'si çocuk olmak üzere 107 kişi hayatını kaybetmiştir (voaturkce.com). Bir bloğu tamamen yıkılan Sueda Kent Sitesinde 65 kişi (birgun.net), tamamen yıkılan Zümrüt apartmanında 37 kişi (milliyet.com.tr), Şansel Sitesinde ise 35'ten fazla kişi (gazeteduvar.com.tr) hayatını kaybetmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

6 Şubat depremlerinden, ciddi can ve mal kayıplarıyla etkilenen Adıyaman ili, yaşanan felaketin ardından ekonomik ve sosyal çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Herhangi bir felaket sonrası kaçınılmaz olumsuz süreçler, yaşanan felaketin ağırlığını arttırmaktadır. Böyle bir ortamda, acil çözüm yollarının uygulamaya geçirilmesi önem arz etmektedir. Turizmin, ekonomik ve sosyal toparlanma sürecine katkı sağlayabileceği düşüncesiyle gerçekleştirilen çalışmada, deprem felaketi sonrası Adıyaman ilinde karanlık turizmin uygulanabilirliği irdelenmektedir.

6 Şubat depremlerinin meydana geldiği iller, Türkiye geneline kıyasla ortalama gelir ve sosyo-ekonomik kalkınma düzeyi bakımından daha düşük bir konumda bulunmaktadır. Bölgede istihdam oranlarının yetersiz olması, kayıt dışı ekonominin yaygınlığı ve iş gücünün nitelik açısından zayıf olması dikkat çekicidir. Bu faktörler, deprem sonrasında bölgedeki ekonomik faaliyetlerin, istihdamın ve gelir seviyesinin belirgin ve uzun vadeli bir düşüş riski taşıdığını göstermektedir (Aydın Özüdoğru, 2023). Deprem öncesi dönemde bile, sınırlı sosyal imkanlar ve düşük ekonomik kalkınma düzeyinde bulunan Adıyaman ili (Ceren & Çelik, 2015) için de bahsi geçen zorlu ekonomik süreçlerin yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Bu noktada depremin mağduriyet yaşattığı alanlardan birisi olan turizmin, Adıyaman için kurtarıcı bir rol üstlenebileceği söylenebilir.

Sahip olduğu turizm potansiyelini deprem öncesinde pazarlayabilen il, dünyanın farklı destinasyonlarında gerçekleştirildiği gibi, yaşanan deprem felaketini avantaja dönüştürebilir. Bu bağlamda, deprem sonrası toparlanma sürecinde turizmin kurtarıcı bir unsur olarak değerlendirilebileceği (Forgash, 2011; Aleffi & Cavicchi, 2020; Göktaş, 2023; Karademir, 2023), deprem sonrası toparlanma sürecinde turizmin dayanıklılığı arttırarak uzun vadeli iyileşme

süreçlerini destekleyebileceği (Fountain & Cradock-Henry, 2020), felaket sonrası turizmde beklenmedik fırsatların doğduğu ve turistik hareketliliğin arttığı (Huang, Yin, Yang, Luo & Huang, 2020) yönünde çalışmalar söz konusudur.

Yaşanılan bir felaketten sonra turizmde bir düşüş gözlemlense bile, etkilenen bölgelere seyahati teşvik edebilecek çeşitli faktörler söz konusu olabilmektedir. Felakete dair tehlike ve etkiler hakkında bilgi verilmesi, insanların ilgisini çekebilmekte ve merak uyandırabilmektedir (Rosselló at al., 2020). Ölüm olgusuna atfedilen anlamlar, gerçekleşme bağlamına göre değişkenlik gösterebilmektedir. Bu çerçevede, ölüm, yas, şiddet ve trajediye dayalı unsurların turistik bir değer kazanması dikkat çekici bir olgudur. Karanlık turizm kavramı, geleneksel olarak eğlence odaklı ve kültürel etkileşimi teşvik edici bir faaliyet olarak değerlendirilen turizm çalışmalarına farklı bir perspektif kazandırmıştır. Başlangıçta sıra dışı ve şaşırtıcı bulunan bu yaklaşım, turist deneyimine dair yeni kuramsal açılımlar sunmuş, insan algısı ve davranışlarıyla bağlantılı çok yönlü dinamikleri ortaya koymuştur. Aynı zamanda, turistik alanların yönetimine ilişkin entelektüel bir çerçeve oluşturarak, çok amaçlı kullanım olanaklarının değerlendirilmesine katkı sağlamıştır (Ashworth & Isaac, 2015).

6 Şubat depremleri sonrası gerçekleşen yüksek oranda ölüm ve yıkımlar Adıyaman ilinde karanlık manzaraların oluşmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda, 6 Şubat depremleri sonrası Adıyaman'da karanlık turizm potansiyelinin oluştuğu söylenebilir. İl özelinde ön plana çıkarılabilecek karanlık turizm faaliyetlerinde istenilen olumlu sonuçlara ulaşılabilmesi için, gerçekleştirilmesi gereken bazı ön hazırlıklar söz konusudur. Çünkü, herhangi bir destinasyonun yaşamış olduğu felaket, yıkım ya da ölümlü sayıları karanlık turizm için ortam oluşmasına sebep olabilmekte fakat, doğru pazarlama ve satış politikaları gerçekleştirilmeden karanlık turizm arzı haline dönüşmemektedir.

Turistik tanınırlığı söz konusu olan Adıyaman için, deprem sonrası gerçekleştirilecek pazarlama faaliyetlerinde, tarihi ve turistik değerlerinin yanı sıra, ilin karanlık destinasyon olarak ön plana çıkarılması yerel yönetim ve turizm sağlayıcılarının gündeminde yer almalıdır. Böylelikle ilin potansiyel turizm arzı çeşitlilik kazanarak, deprem sonrası düşüş gösteren turistik talebin artması sağlanabilir. Sonuç olarak da ilin ekonomik ve sosyal anlamda toparlanması hızlanabilir. Bu bağlamda, pandemi sonrası ekonomik durgunluğun çözümü ve sürdürülebilir kalkınmada (Balakrishnan Nair, 2020), savaş sonrası ekonomik iyileşme sürecinde (Buultjens, Ratnayake & Gnanapala, 2016), deprem ve tsunami sonrası dayanıklılık ve sürdürülebilirliği sağlamada (Lin, Kelemen & Tresidder, 2018) ve genel anlamda afet yönetimi, iyileşme, toparlanma süreçlerinde (Chan, Nozu & Cheung, 2020; Jiang, Ritchie & Verreynne, 2021) turizmin etkili bir araç olabileceğine dair literatürde örnek çalışmalar söz konusudur.

Depremler sonrası ilde oluşan karanlık turizm potansiyeline dair yerel yönetim ve turizm sağlayıcılarına, çeşitli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Destinasyonlardaki taşınmaz kültür varlıkları, meydana gelen doğal afetler sonucu büyük hasarlar alabilmektedir. Özellikle depremler, hem insanlara hem de insanlık tarihinin oluşturduğu medeniyetlere en fazla zararı veren olaylar olmuştur. Taşınmaz kültür varlıklarının yeniden inşası, karmaşık ve maliyetli bir süreçtir. Kentlerin kültürel hafızasını yitirmemesi adına bu sürecin gerçekleştirilmesi, önemli bir sorumluluk olarak kabul edilmelidir (Sezik, 2024).

Enkaz kaldırma süreçlerinde ağır iş makinelerinin “kültürel yıkıntı” olarak tanımlanan kalıntılar üzerinde çalışması, korunması gerektiği konusunda tüm kurumların mutabık olduğu değerlerin yok olmasına yol açabilmektedir. Yapıların zemin katlarında gerçekleştirilen çalışmalar, zeminin altında yer alan kendi dönemlerine ve önceki dönemlere ait mahzenler, bodrum katları, su kuyuları ve sarnıç gibi yapılara ciddi zararlar verebilmektedir (TMMOB, 2023). Tüm bu unsurların farkındalığı ve sorumluluğuyla hareket edilerek, inşa, restorasyon ve pazarlama

süreçlerinde hassas davranılmalıdır. Yeniden inşa sürecinde, eski yapılarla yer değiştiren yeni yapılar arasında kentin doğal ve yapay çevre unsurlarının korunmasına önem verilmesi gerekliliğinin bir diğer sebebi de özellikle yerel halkın kente olan aidiyet duygusunun zedelenmemesi adına, kentsel kimliğin ve kültürel bütünlüğün korunmasıdır (Sezik, 2024).

Trajik olayların, toplumsal kapsayıcılık ve hoşgörü ortamlarının oluşturulmasında önemli bir rol oynayabildiği göz önüne alınarak, karanlık turizmin, onu üreten, tanıtan ve yöneten aktörler tarafından bir öğrenme deneyimi olarak tasarlanması gerekmektedir. Bu yaklaşım, karanlık turizm aracılığıyla, toplumsal bilinç ve anlayışın gelişmesini sağlayabilecektir. Yerel halkın yaşadığı acının, turizm aracı haline dönüştürülme fikrine dair paydaşlar ve yerel halk ile hem fikir olunmalıdır. Özellikle, yerel halkın endişe ve beklentileri dikkate alınmalıdır. Coats & Ferguson (2013), sıradan bir turistik seyahat eylemi olarak nitelendirilebilecek fotoğraf çekme davranışının bile, felaket ortamında yerel halk için hassasiyet yaratabileceğini belirtmektedirler.

Planlanan karanlık turizm faaliyetlerinin, olumlu ekonomik ve sosyal sonuçları açık bir şekilde ortaya konularak, planlamanın tüm aşamaları karşılıklı, eşit katılım ve isteklilikle gerçekleştirilmelidir. Bu bağlamda Zhang & Cheng (2023), turizmin yerel halkın gelirlerini artırma potansiyeline sahip olduğunu vurgulamaktadırlar. Susanto & Sushartami (2020) ise, turizm faaliyetlerine katılım sağlayan, ekonomik kazanç sağlayan yerel topluluk üyelerinin, felaket sonrası turizmin ticarileşmesine olumlu bir tutum sergilediklerini, turizm faaliyetlerine katılmayanların, bu tür etkinliklerin kendilerine doğrudan fayda sağlamadığını düşündüklerinden, olumsuz bir yaklaşım benimsediklerini belirtmektedirler. Bu anlamda yetkililerin, yaşam kalitesinin korunabilmesi için yerleşim alanlarındaki yaşam koşulları ve toplumsal refahı destekleyen alanlara (örneğin, altyapı, ulaşım, sağlık hizmetleri, kamu hizmetleri, vb.) yeterli bütçe tahsis etmeleri gerekmektedir (Zhang & Cheng, 2023).

Karanlık destinasyon ziyaretlerinde ise, ev sahibi toplumun duygu ve düşüncelerinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Fiziksel ve maddi kayıpların yaşandığı bir yerde, yerel halkın acısının ve ihtiyaçlarının büyük olduğu unutulmadan, ziyaret amacı öncelikle acıyı paylaşmak olmalı ve bu niyet acıma duygusu oluşturmadan hissettirilmelidir. Bu bağlamda Alikhani (2019), felaket bölgelerine yalnızca hayatta kalanların acılarını ve zorluklarını izlemek amacıyla gelen turistlerin, yerel halk tarafından olumsuz karşılandığını belirtmektedir. Buna karşın, insani yardım sağlamak ve felaketzedelere duygusal destek sunmak amacıyla bölgeyi ziyaret eden turistler, topluluk nezdinde daha olumlu karşılanmaktadır. Çünkü yerel halk, doğal afet mağdurlarıyla empati kuran ve onlara ilgi gösteren ziyaretçileri görmek istemektedir. Pezzullo (2009) ise, felaket bölgelerinin ziyaret edilmesinin, eğitim, toplumsal kimlik oluşumu ve kültürel dönüşüm açısından önemli fırsatlar sunduğunu belirtmektedir. Bu ziyaretlerde amacın, turistlere yeniden yapılanma sürecinin devam ettiği, gönüllü katkılar ve turizm gelirlerinin kritik bir rol oynadığını hatırlatması açısından önem arz etmektedir. İl özelinde gerçekleştirilecek karanlık turizm tanıtım ve faaliyetlerinde yerel halkın hassasiyet ve mahremiyetinin korunmasına öncelik verilerek, acının hafifletilmesine çaba gösterilmelidir. Böylelikle yaşanan felakete dair toplumsal bir hafıza oluşturulabilecek ve deprem felaketi, turistik bir anlam kazanacaktır. Sonuç itibarıyla acılar el birliğiyle bertaraf edilebilecektir.

Asrın felaketi olarak nitelendirilen 6 Şubat depremlerinin, Adıyaman ilinde yaratmış olduğu kayıpların telafisinin zorluğu ve bu zorlukların aşılmasının belli bir süreç gerektirdiği kabullenilmesi ağır bir gerçekliktir. İlin, özellikle ekonomik olarak güçlenmesi, toparlanma sürecini hızlandıracaktır. İlin toparlanma sürecinde turizm anahtar bir görev gerçekleştirebilir (Chan et al., 2020). Deprem öncesinde GAP turları kapsamında Adıyaman'a gerçekleştirilen

ziyaretlerde, tur rotası üzerinde bulunan pek çok tarihi ve turistik varlığın ciddi zararlar almamış olması ve halen ziyaret edilebiliyor olması destinasyon açısından büyük bir şanstır. Fakat, depremlerin etkisiyle yıkılan ya da hasar gören konaklama işletmelerinin yerine yenilerinin hızlı bir şekilde inşa edilmesi, aşılması gereken zorluklardandır. Bahsi geçen konuya dair, yeni turizm yatırımları için hükümet yetkilileriyle görüşülüp, çeşitli teşvik politikalarının gündeme getirilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca ilde bulunan çok sayıda otelin depremler dolayısıyla yıkılmış olması, konaklama tesislerinin güvenilirliğine dair olumsuz bir imaj oluşturabilir. Bu noktada, il turizm tanıtımlarında güvenlik unsuruna vurgu yapılması önem arz etmektedir. Medyanın tüketici tercihlerindeki etki gücü (Iwashita, 2006; Pennington-Gray & Pizam, 2011) dikkate alınarak, güvenli destinasyon imajı oluşturulmasında televizyon, gazete, dergi, sosyal medya gibi görsel ve işitsel iletişim kanallarından da faydalanılmalıdır. Özellikle sosyal medya ve bireyler arası paylaşım sitelerindeki yorum ve paylaşımların, kamuoyu tutumu oluşumunda önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Olumsuz kamu duyarlılıklarını azaltmak ve destinasyonlara yönelik ikincil zararları önlemek için, bu bireylerin paylaştığı bilgilere de dikkat etmek hayati öneme sahiptir (Ai, Lv & Gursoy, 2023). Bu bağlamda, Pearlman & Melnik (2008) çalışmalarında, medya tarafından Hurricane Katrina'sının abartılmasının bölgeyle ilgili olumsuz bir algı yarattığını ve bu durumun New Orleans'ın turizm ve seyahat sektörünü ciddi şekilde etkilediğini ifade etmektedirler. Benzer şekilde, Peters & Pikkemaat (2006) çalışmalarında medyanın yerel toplulukları felaketten sorumlu tutmasının sonucu olarak destinasyonun, turistlerin çoğunluğunun geldiği Almanya'daki itibarına ciddi şekilde zarar verdiği sonucuna ulaşımlardır.

Walters & Mair (2012) ise, bir felaket durumunda, tanıtım ve reklam faaliyetlerini destinasyon pazarlama organizasyonlarının sürdürmesinin uygunluğu konusunda gerçekleştirdikleri araştırmada, katılımcıların %80'in üzerindeki çoğunluğunun bu yaklaşımı uygun veya kesinlikle uygun bulduğu sonucuna ulaşımlardır. Bu bulgu, felaket sonrasında destinasyon pazarlama organizasyonlarının pazarlama çabalarını devam ettirmelerinin genel olarak kabul gördüğünü göstermektedir. Ayrıca çalışma sonuçları felaket sonrası iletişim mesajlarının doğru ve güvenilir bilgiler içermesi, bölgenin mevcut durumunu samimi bir şekilde yansıtması gerektiğini önermektedir. Benzer şekilde, Amujo & Otubanjo (2012) felaket sonrası süreçlerde, eğitici ve bilgilendirici içeriklerin yer aldığı basılı ve dijital medya, videolar, broşürler ve hediyelik eşyalar aracılığıyla paydaşlarla sürekli bir iletişim sağlanması gerektiğini belirtmektedirler.

Bahsi geçen unsurların yanı sıra, Adıyaman'ın, karanlık destinasyon olarak ön plana çıkarılabilmesi için çeşitli anma noktalarının oluşturulması ve yaşanan deprem süreçlerine dair eğitsel çalışmaların gerçekleştirilmesi de gerekmektedir. Yaşanılan depremler sonrası ilde ölüm ve yıkım sayılarının yoğunlukta olduğu, medyatik olarak ön plana çıkan yerleşim yerlerinin belirlenmesi ve özel bir tur güzergahı oluşturulması bu anlamda öncelik olmalıdır. Coats & Ferguson (2013) deprem felaketi sonrası gerçekleştirilecek karanlık nokta turlarının, yaşanan felaketi ulusal ve uluslararası ziyaretçilerin zihninde tutmanın bir yolu olabileceğini, depreme dair öğretici unsurların bu turlar aracılığıyla gelecek nesillere aktarılabilmesini belirtmektedirler. Depremler sonucu kaybedilenlerin mezarları ya da anma amacıyla oluşturulacak bir deprem anıtı da karanlık turizm arzına yönelik gerçekleştirilebilecek faaliyetlerdendir (Seaton, 1996). 2008 yılında Çin'in Chengdu şehrinde, 2010'un başlarında Haiti'de ve 2015 yılında Nepal'de yaşanan depremler sonrası yapılan anıtlar ve dünya çapındaki çeşitli toplu mezar alanları örnek niteliğindedir (Kužnik, 2015). İlde oluşturulacak bir deprem müzesi de karanlık turizm arzına yönelik gerçekleştirilebilecek faaliyetlerden olabilir. Bu bağlamda, 1999 Marmara Depremi sonrasında, eğitim ve farkındalık

oluşturma amacıyla Adapazarı Deprem ve Kültür Müzesi ile Kocaeli 17 Ağustos Deprem Anma ve Farkındalık Müzesi örnek teşkil etmektedir (Güncü & Güneş, 2017).

Öneriler

Konu bağlamında gerçekleştirilmesi düşünülen çalışmalarda araştırmacılara, 6 Şubat depremlerinin yaşandığı diğer 10 ilde benzer çalışmanın yapılabilmesi önerilebilir. Ayrıca 6 Şubat depremlerinin yaşandığı illerin karanlık turizm potansiyellerinin ortaya çıkarılması ya da birden fazla ilin karanlık turizm potansiyelinin karşılaştırılması şeklinde çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Beyan

Makalenin tüm yazarlarının makale sürecine verdikleri katkı eşittir. Yazarların bildirmesi gereken herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

Adıyaman İKTM (2024).

AFAD (2023). 06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan (Kahramanmaraş) Mw: 7.7 – Mw: 7.6 Depremleri Raporu. 140 s.

Ai, J., Lv, X., & Gursoy, D. (2023). Impact of social media posts on travelers' attitudes and behaviors towards a destination after a natural disaster: moderating role of the source of the post. *Journal of Sustainable Tourism*, 31(11), 2460-2478.

Aleffi, C., & Cavicchi, A. (2020). The role of food and culinary heritage for postdisaster recovery: The case of earthquake in the Marche region (Italy). *Gastronomy and Tourism*, 4(3), 113-128.

Alikhani, E. (2019). *Searching for Seeds of Hope Out of the Darkness: The Study of Local Community Perceptions of Post-disaster Tourism in Bam, Iran* (Master's thesis, UiT The Arctic University of Norway).

Amujo, O. C., & Otubanjo, O. (2012). Leveraging rebranding of 'unattractive' nation brands to stimulate post-disaster tourism. *Tourist Studies*, 12(1), 87-105.

Apuhan, F. (2020). Son yüzyılda Bingöl'de meydana gelen depremler ve etkileri. *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 79-102.

Aral, M., & Tunç, G. (2021). Türkiye'de deprem performansına dayalı bina kimlik bilgilerinin oluşturulmasına yönelik çalışma ve öneriler. *Afet ve Risk Dergisi*, 4(1), 20-41.

Arıca, R., Arıca, E., & Boğan, E. (2019). Adıyaman'da inanç turizmi açısından önemli bir değer: Sahabe Safvân Bin Muattal. *PROCEEDINGS BOOKS*, 269.

Ariawan, Z., & Ahmat, N. N. (2020). Expected tourist attractions after pandemic COVID-19. *International Journal of Human and Technology Interaction (IJHaTI)*, 4(1), 107-112.

Arslan, R. (2010). XIX. yüzyılda Adıyaman'da sosyo-ekonomik yapı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1).

- Ashworth, G. J., & Isaac, R. K. (2015). Have we illuminated the dark? Shifting perspectives on 'dark'tourism. *Tourism Recreation Research*, 40(3), 316-325.
- Aydın Özüdoğru, B. A. (2023). 2023 yılında Gerçekleşen Kahramanmaraş Merkezli Deprem Etkileri ve Politika Önerileri. *TEPAV*: 1- 35.
- Balakrishnan Nair, B. (2020). Strategic role of religious tourism in recuperating the Indian tourism sector post-COVID-19. *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, 8(7), 6.
- Baran, M. F., Lüle, F., & Gökdoğan, O. (2017). Adıyaman ilinin hayvansal atıklardan elde edilebilecek enerji potansiyeli. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 4(3), 245-249.
- Bayhan, Y., Korkmaz, S., & Olgunoğlu, M. (2014). Adıyaman ili balıkçılığının mevcut durumu ve sorunları. *Aquaculture Studies*, 2014(4), 37-46.
- Brown, J. (2013). Dark tourism shops: Selling "dark" and "difficult" products. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 7(3), 272-280.
- Bultjens, J. W., Ratnayake, I., & Gnanapala, W. A. C. (2016). Post-Conflict tourism development in Sri Lanka: implications for building resilience. *Current Issues in Tourism*, 19(4), 355-372.
- Cappelli, F., Costantini, V., & Consoli, D. (2021). The trap of climate change-induced "natural" disasters and inequality. *Global Environmental Change*, 70, 102329.
- Ceren, A., & Çelik, S. (2015). Kentsel yoksulluğun çözümünde kamu- sivil toplum kuruluşları işbirliği: Adıyaman Örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(20), 572-613.
- Chan, C. S., Nozu, K., & Cheung, T. O. L. (2020). Tourism and natural disaster management process: perception of tourism stakeholders in the case of Kumamoto earthquake in Japan. *Current Issues in Tourism*, 23(15), 1864-1885.
- Chan, C. S., Nozu, K., & Zhou, Q. (2022). Building destination resilience in the tourism disaster management process from the past experiences: The case of the 2018 Hokkaido Eastern Iburi earthquake in Japan. *Tourism Recreation Research*, 47(5-6), 527-543.
- Chaudhary, M. T., & Piracha, A. (2021). Natural disasters—origins, impacts, management. *Encyclopedia*, 1(4), 1101-1131.
- Coats, A., & Ferguson, S. (2013). Rubbernecking or rejuvenation: Post earthquake perceptions and the implications for business practice in a dark tourism context. *Journal of Research for Consumers*, 23(1), 32-65.
- Çam, O. (2023). Gastronomi turizmi kapsamında adıyaman mutfağının incelenmesi. *Turar Turizm ve Araştırma Dergisi*, 12(2), 6-44.
- Dalmış, E. (2022). Ortaçağ'da Adıyaman bibliyografyası. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(40), 405-435.
- Estevão, C., & Costa, C. (2020). Natural disaster management in tourist destinations: a systematic literature review. *European Journal of Tourism Research*, 25(2502), 1-17.

- Forgash, R. (2011). Touring Tohoku, serving the nation: Volunteer tourism in post-disaster Japan. *The Applied Anthropologist*, 31(1), 30-36.
- Fountain, J., & Cradock-Henry, N. A. (2020). Recovery, risk and resilience: Post-disaster tourism experiences in Kaikōura, New Zealand. *Tourism Management Perspectives*, 35, 100695.
- Ghimire, H. L. (2016). Tourism in Gorkha: A proposition to revive tourism after devastating earthquakes. *Journal of Tourism and Hospitality Education*, 6, 67-94.
- Göktaş, L. S. (2023). Kahramanmaraş merkezli depremlerin turizm sektörüne etkisi ve deprem sonrası atılması gereken adımlar hakkında öneriler. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 6(2), 624-635.
- Güncü, A., & Güneş, E. (2017). 1939 Depremi ile afet yeri olan Erzincan'ın hüznün turizmi potansiyeli üzerine bir araştırma. *Electronic Turkish Studies*, 12(29), 251-270.
- Güven, B., & Kaygın, E. (2015). *Adıyaman ili SWOT analizi*. İstanbul: Veritas Akademi.
- Huang, J. H., & Min, J. C. (2002). Earthquake devastation and recovery in tourism: The Taiwan case. *Tourism Management*, 23(2), 145-154.
- Huang, Y. C., Tseng, Y. P., & Petrick, J. F. (2008). Crisis management planning to restore tourism after disasters: A case study from Taiwan. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 23(2-4), 203-221.
- Huang, L., Yin, X., Yang, Y., Luo, M., & Huang, S. S. (2020). "Blessing in disguise": The impact of the Wenchuan earthquake on inbound tourist arrivals in Sichuan, China. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 42, 58-66.
- Hyde, K. F., & Harman, S. (2011). Motives for a secular pilgrimage to the Gallipoli battlefields. *Tourism Management*, 32(6), 1343-1351.
- Işık, E., Avcil, F., Arkan, E., Büyüksaraç, A., İzol, R., & Topalan, M. (2023). Structural damage evaluation of mosques and minarets in Adıyaman due to the 06 February 2023 Kahramanmaraş earthquakes. *Engineering Failure Analysis*, 151, 107345.
- Iwashita, C. (2006). Media representation of the UK as a destination for Japanese tourists: Popular culture and tourism. *Tourist Studies*, 6(1), 59-77.
- Ivanov, M. L., & Chow, W. K. (2023, December). Structural damage observed in reinforced concrete buildings in Adıyaman during the 2023 Türkiye Kahramanmaraş earthquakes. *Structures* (Vol. 58, p. 105578), 1-18.
- İşçi, P. (2008). Deprem Nedir ve Nasıl Korunuruz?. *Journal of Yasar University*, 3(9), 959-983.
- Jiang, Y., Ritchie, B. W., & Verreynne, M. L. (2021). Developing disaster resilience: A processual and reflective approach. *Tourism Management*, 87, 104374.
- Jin, X. C., Qu, M., & Bao, J. (2019). Impact of crisis events on Chinese outbound tourist flow: A framework for post-events growth. *Tourism Management*, 74, 334-344.
- Karademir, N. (2023). Yaratıcı turizm uygulamaları ile Adıyaman'da deprem yaralarını sarabiliriz. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 1006-1020.

- Khurana, R., Mugabe, D., & Etienne, X. L. (2022). Climate change, natural disasters, and institutional integrity. *World Development*, 157, 105931.
- Krichen, M., Abdalzaher, M. S., Elwekeil, M., & Fouda, M. M. (2024). Managing natural disasters: An analysis of technological advancements, opportunities, and challenges. *Internet of Things and Cyber-Physical Systems*, 4, 99-109.
- Kučnik, L. (2015). Typology of dark tourism heritage with its implications on Slovenian future dark tourism products. *Josef Rojik*, 12, 308-317.
- Lin, Y., Kelemen, M., & Tresidder, R. (2018). Post-disaster tourism: building resilience through community-led approaches in the aftermath of the 2011 disasters in Japan. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(10), 1766-1783.
- Liu-Lastres, B., Mariska, D., Tan, X., & Ying, T. (2020). Can post-disaster tourism development improve destination livelihoods? A case study of Aceh, Indonesia. *Journal of Destination Marketing & Management*, 18, 100510.
- McDaniel, K. N. (2019). The Palgrave handbook of dark tourism studies, *Journal of Tourism History*, 1-3.
- Min, J., Yang, K., & Thapa-Magar, A. (2021). Dark tourism segmentation by tourists' motivations for visiting earthquake sites in Nepal: implications for dark tourism. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 26(8), 866-878.
- Pearlman, D., & Melnik, O. (2008). Hurricane Katrina's effect on the perception of New Orleans leisure tourists. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 25(1), 58-67.
- Pennington-Gray, L., & Pizam, A. (2011). Destination crisis management. In *Destination marketing and management: theories and applications* (pp. 314-325). Wallingford UK: CABI.
- Peters, M., & Pikkemaat, B. (2006). Crisis management in Alpine winter sports resorts- the 1999 avalanche disaster in Tyrol. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 19(2-3), 9-20.
- Pezzullo, P. C. (2009). "This is the only tour that sells": Tourism, disaster, and national identity in New Orleans. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 7(2), 99-114.
- Putra, I. N. D., & Hitchcock, M. (2006). The Bali bombs and the tourism development cycle. *Progress in Development Studies*, 6(2), 157-166.
- Ritchie, B. W. (2004). Chaos, crises and disasters: a strategic approach to crisis management in the tourism industry. *Tourism Management*, 25(6), 669-683.
- Ritchie, B. (2008). Tourism disaster planning and management: From response and recovery to reduction and readiness. *Current Issues in Tourism*, 11(4), 315-348.
- Rosselló, J., Becken, S., & Santana-Gallego, M. (2020). The effects of natural disasters on international tourism: A global analysis. *Tourism Management*, 79, 104080.
- Rucińska, D. (2016). Natural disaster tourism as a type of dark tourism. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 10(5), 1458-1462.

- Rucińska, D., & Lechowicz, M. (2014). Natural hazard and disaster tourism. *Miscellanea Geographica*, 18(1), 17-25.
- Ryan, C. (2006). Dark Tourism—An Introduction. In *Taking Tourism to the Limits* (pp. 187-190). Routledge.
- Scott, N., Laws, E., & Prideaux, B. (2008). Tourism crises and marketing recovery strategies. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 23(2-4), 1-13.
- Seaton, A. V. (1996). Guided by the dark: From thanatopsis to thanatourism. *International Journal of Heritage Studies*, 2(4), 234-244.
- Seaton, T. (2009). Purposeful otherness: Approaches to the management of thanatourism. *The Darker Side of Travel: The Theory and Practice Of Dark Tourism*, 75-108.
- Sezik, M. (2024). 6 Şubat Depremlerinin Adıyaman Kent Kimliğine Etkisi. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 418-440.
- Sharpley, R. (2006). *Travels to The Edge Of Darkness: Towards A Typology of "Dark Tourism"*. In *Taking tourism to the limits* (pp. 215-228). Routledge.
- Smith, N. & Croy, W. G. (2006). Presentation of dark tourism: Te Wairoa, the buried village. In *Taking Tourism to the Limits* (pp. 199-213). Routledge.
- Soyluk, A., & Demircan, B. (2023). Tarihi yapı minarelerin deprem yükü altındaki davranışlarının 6 şubat Kahramanmaraş depremlerinde hasar görmüş cami örnekleri üzerinden mimari açıdan incelenmesi. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 8(Special Issue), 329-354.
- Stone, P. R. (2006). A dark tourism spectrum: Towards a typology of death and macabre related tourist sites, attractions and exhibitions. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 54(2), 145-160.
- Susanto, J. A. X., & Sushartami, W. (2020). Wong Ndhuwur, Wong Ngisor: Local community and post-disaster tourism in Kinahrejo. *Humaniora*, 32(3), 271-282.
- Tang, Y. (2014). Dark touristic perception: Motivation, experience and benefits interpreted from the visit to seismic memorial sites in Sichuan province. *Journal of Mountain Science*, 11, 1326-1341.
- Tang, Y. (2018). Dark tourism to seismic memorial sites. *The Palgrave Handbook of Dark Tourism Studies*, 423-441.
- Taştemir, M. (1992). "Besni". *DİA*. (V, 540-543). Ankara: TDV Yayınları.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu. Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- TMMOB (2023). *6 Şubat 2023 Depremlerinin Birinci Yılı Değerlendirmesi*.
- TMMOB (Temmuz 2023). *6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Raporu*.
- Toker, A., & Unat, R. (2024). Kente karşı işlenen suçlar bağlamında Grand İsis Otel örneği: Otellerin güvenliğini yeniden düşünmek. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 35(1), 74-93.

- Ukav, İ. (2014). Adıyaman ilinde kırsal turizm potansiyeli ve geliştirme fırsatları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(51).
- Walters, G. & Mair, J. (2012). The effectiveness of post-disaster recovery marketing messages—The case of the 2009 Australian bushfires. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 29(1), 87-103.
- Yıldız, S., & Zaman, S. (2024). Adıyaman ilinin kanyon turizm potansiyeli ve planlama önerileri. *Route Educational & Social Science Journal*, 11(4), 195- 209.
- Zhang, Y. (2021). Unpacking visitors' experiences at dark tourism sites of natural disasters. *Tourism Management Perspectives*, 40, 100880.
- Zhang, J., & Cheng, L. (2023). Post-disaster tourism development and scenario planning for the quality of life of residents. *Tourism Review*, 78(3), 907-926.
- Zhang, M., Seyler, B. C., Di, B., Wang, Y., & Tang, Y. (2021). Impact of earthquakes on natural area-driven tourism: Case study of China's Jiuzhaigou National Scenic Spot. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 58, 102216.
- <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/adiyamanin-en-onemli-tarihi-varliklari-depremlerde-hasar-gormedi/2849156#:~:text=Kahramanmara%C5%9F%20merkezli%20%20%C5%9Eubat'taki,Antik%20Kenti%20afette%20zarara%20u%C4%9Framad%C4%B1>. Erişim Tarihi: 02.02.2025, 20:30.
- <https://adiyaman.edu.tr/tr/haberler/2024/02/07/adiyaman-universitesi-6-subat-depremlerinde-hayatini-kaybeden-personel-ve-ogrencileri-icin-karanfil-birakma-toreni-duzenledi> Erişim Tarihi: 29.01.2025, 23:45.
- <http://www.adiyaman.gov.tr/adiyaman-tarihi> Erişim Tarihi: 29.01.2025, 23:00.
- <https://adiyaman.ktb.gov.tr/TR-61344/cografya.html> (1) Erişim Tarihi: 29.01.2025, 22:45.
- <https://adiyaman.ktb.gov.tr/TR-165833/gezsen-adiyaman.html> (2) Erişim Tarihi: 02.02.2025, 19:40.
- <https://adiyaman.ktb.gov.tr/TR-61350/kultur-ve-tabiat-varliklari.html> (3) Erişim Tarihi: 03.02.2025, 22:40.
- <https://www.akdenizgercek.com.tr/adiyamanda-deprem-sonrasi-kulturel-miras-restorasyonu-hizla-ilerliyor> Erişim Tarihi: 02.02.2025, 21:00.
- <https://www.bbc.com/turkce/articles/cj49lyjy1g5o> Erişim Tarihi: 03.02.2025, 22:15.
- <https://www.birgun.net/haber/65-kisinin-oldugu-sueda-kent-sitesi-dosyasinda-tutuklu-sanik-yok-551355> Erişim Tarihi: 03.02.2025, 23:15.
- <https://deprem.afad.gov.tr/event-statistics> Erişim Tarihi: 23.01.2025, 21:40.
- <https://dosim.ktb.gov.tr/TR-218145/unesco-dunya-miras-listesinde-turkiye.html> Erişim Tarihi: 29.01.2025, 23:15.
- <https://www.gazeteduvar.com.tr/adiyamanda-depremde-yikilan-sansel-sitesinin-muteahhidi-tutuklandi-haber-1610789> Erişim Tarihi: 03.02.2025, 23:55.
- <https://www.icisleri.gov.tr/turkiyenin-birlik-ve-dayanisma-gucu-depremlerle-sinandi-asrin-felaketi-asrin-dayanismasina->

Can Dark Tourism Be a Salvaging Factor for Adiyaman After the February 6 Earthquakes?

Sultan UZUT

Mardin Artuklu University, Graduate School of Education, Mardin/Türkiye

Serhat HARMAN

Mardin Artuklu University, Faculty of Tourism, Mardin/Türkiye

Extended Summary

Earthquakes, tsunamis, floods, wildfires, tropical storms, droughts, and extreme heat waves have been among the disaster phenomena that have persisted throughout history (Rosselló, Becken, & Santana-Gallego, 2020). Disasters and catastrophes encompass various hazards arising from natural or human-induced processes. In both cases, these events pose a significant threat to the sustainability of a state, social structure, ecosystem, or an established system such as tourism (Ritchie, 2008). Tourism is shaped by various dynamics, including external factors that are not directly related to the sector. Natural disasters and unexpected events serve as examples of such factors. These events generate significant impacts at both societal and individual levels, thereby substantially altering tourism flows (Rosselló et al., 2020).

Natural disasters and sudden events create varying levels of impact on individuals and society. Moreover, they can significantly alter tourism mobility, a sector of great economic importance on a global scale (Zhang, Seyler, Di, Wang & Tang, 2021; Rosselló et al., 2020). Because no tourist destination is entirely protected against such circumstances. In this context, tourism is considered a vulnerable sector exposed to crises caused by natural disasters, with earthquakes, in particular, posing significant challenges for the tourism industry (Ghimire, 2016). Disaster events can impact tourist mobility at varying levels. Although positive effects may be observed in certain cases, situations classified as disasters and catastrophes generally lead to negative outcomes in tourism (Rosselló et al., 2020). These outcomes include a decline in the number of tourists, workforce losses, a decrease in private sector profits, a reduction in public revenues, and ultimately, the cessation of new investments (Huang, Tseng & Petrick, 2008). Jin, Qu, and Bao (2019) state that, when other tourism motivation factors remain constant, the potential source market is likely to recover rapidly once fear or social pressure associated with the destination is eliminated. The aforementioned study demonstrates that most tourists' interest in post-disaster destinations declines only temporarily and eventually returns to previous levels. Similarly, Chan, Nozu, and Zhou (2022) state that the revitalization of a post-disaster destination is possible; however, recovery does not always imply a return to the pre-disaster state.

The knowledge gained about hazards and, in particular, their effects, captures people's attention (Rosselló et al., 2020). At this point, it is believed that mass media play an effective role on a global scale. Mass communication and marketing strategies play a significant role in the evolution of different forms of tourism. The information provided about disasters and catastrophes carries educational value by both promoting the host region and highlighting the event in question. At the same time, by capturing the audience's attention, it can serve as an inspiration for new experiences and potential destinations for future travel (Rucińska & Lechowicz, 2014). Death, suffering, and disasters have become an increasingly prominent element of the contemporary tourism environment, offering potential spiritual journeys for tourists seeking to experience real or reconstructed scenes of death. In this context, the concept of "dark tourism" which carries a strong emotional resonance, has found its place in the literature and has become a

significant topic not only in academic discussions but also in the media (Stone, 2006). Dark tourism sites refer to locations associated with different forms of death, such as individual or mass deaths, whether caused by natural reasons or involving violence (Sharpley, 2006). Areas affected by natural disasters can transform into new tourist attractions, evolving into dark tourism destinations (Rucińska, 2016).

Inevitable negative processes following any disaster exacerbate the severity of the event experienced. In such an environment, the implementation of urgent solutions is of significant importance. In the study conducted with the idea that tourism can contribute to the economic and social recovery process, the feasibility of dark tourism in the province of Adıyaman following the February 6th earthquakes is examined. In this context, the study aims to determine whether dark tourism can play a transformative role in economic and social development following the earthquake disaster in Adıyaman, a province that played an active role in cultural and religious tourism before the February 6th earthquakes (Ukav, 2014) and is listed on the UNESCO World Heritage List (kvmgm.ktb.gov.tr). Within this framework, the study aims to determine whether highlighting dark tourism in the province, in line with the dark elements arising from the destruction and deaths following the earthquake, can be effective in the recovery process. In the study, qualitative research methods, including literature review and document analysis techniques, are used to evaluate the impact of the destruction and losses caused by the earthquakes on the recovery process within the scope of dark tourism supply. Additionally, within the framework of dark tourism, suggestions are being developed for stakeholders regarding the effective presentation of potential supply elements at the provincial level. The absence of any such study in the literature at the provincial level highlights the originality of this research.

The provinces affected by the February 6th earthquakes are in a lower position in terms of average income and socio-economic development levels compared to the overall average in Türkiye. The inadequate employment rates, the prevalence of the informal economy, and the poor qualification of the workforce in the region are noteworthy. These factors indicate that the economic activities, employment, and income levels in the region are at a significant risk of a pronounced and long-term decline following the earthquake (Aydın Özüdoğru, 2023). Even before the earthquake, it was inevitable that the mentioned challenging economic processes would be experienced for Adıyaman province, which had limited social opportunities and a low level of economic development (Ceren & Çelik, 2015). At this point, it can be argued that tourism, one of the areas affected by the earthquake, could play a transformative role for Adıyaman.

The difficulty of compensating for the losses caused by the February 6th earthquakes, referred to as the disaster of the century, in Adıyaman province, and the acknowledgment that overcoming these challenges requires a certain process, is a harsh reality. The province's economic strengthening, in particular, will accelerate the recovery process. Tourism can play a key role in the province's recovery process (Chan et al., 2020). Before the earthquake, the fact that many historical and touristic assets along the tour routes within the scope of GAP tours in Adıyaman had not suffered significant damage and are still accessible is a great advantage for the destination. However, the rapid construction of new accommodation facilities to replace those that were destroyed or damaged by the earthquakes is one of the challenges that must be overcome. Regarding the aforementioned issue, discussions should be held with government officials for new tourism investments, and various incentive policies should be brought to the agenda. Additionally, the destruction of numerous hotels in the province due to the earthquakes may create a negative image regarding the reliability of accommodation facilities. At this point, it is important to emphasize the element of safety

in the province's tourism promotions. Considering the influence of the media on consumer preferences (Pennington-Gray & Pizam, 2011; Iwashita, 2006), visual and auditory communication channels such as television, newspapers, magazines, and social media should also be utilized in creating a safe destination image. It can be stated that comments and shares on social media and peer-to-peer sharing sites play a significant role in shaping public opinion. To reduce negative public sentiments and prevent secondary damages to destinations, it is crucial to pay attention to the information shared by these individuals (Ai, Lv & Gursoy, 2023).

In addition to the aforementioned elements, it is also necessary to establish various memorial sites and conduct educational initiatives regarding the earthquake processes in order to highlight Adıyaman as a dark tourism destination. Following the earthquakes, identifying settlements in the province with the highest number of deaths and destructions, which have gained media attention, and creating a special tour route should be a priority in this regard. Graves of those lost as a result of the earthquakes or the creation of a memorial monument for the earthquake could be activities that contribute to dark tourism supply (Seaton, 1996). The establishment of an earthquake museum in the province could also be an activity aimed at contributing to dark tourism supply. In this context, following the 1999 Marmara Earthquake, the Adapazarı Earthquake and Culture Museum and the Kocaeli August 17th Earthquake Memorial and Awareness Museum serve as examples for educational and awareness-raising purposes (Güncü & Güneş, 2017).